

Косюк О. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

«СПІЛЬНА» ІСТОРІЯ АФГАНІСТАНУ Й УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗМК

У статті зауважено, що у контексті повномасштабного вторгнення Росії в нашу державу (24 лютого 2022 року) часто порівнюють війни в Україні та Афганістані, які відбувалися наче одна за одною, й тривають досі. Акцентовано: щоразу після проведення таких аналогій українські політики, зокрема президент Володимир Зеленський, спростовують ідентифікації: мовляв, йдеться про абсолютно різні політичні системи та агресії, міри задіяності іноземних партнерів, релігійні протистояння тощо. Однак з'ясовано, що спроби порівнянь все одно не вичерпуються. Саме тому вирішено перевірити припущення на науковому рівні, задіюючи світову історію (головно – двох крайніх століть), та відслідковуючи «точки дотику» афганської та української геополітичних ситуацій. У статті матеріалом дослідження стали не лише підбірки новин мультимедійної платформи іномовлення «УКРІНФОРМ», а й публіцистичні праці та знакова художня творчість.

Як вислід, з'ясовано, що спільного насправді більше, ніж очікувалось: існування на перехресті Заходу і Сходу, перманентна залежність від інших держав та політичних режимів, боротьба (щоправда – з різних боків барикад) у 1979–1986 р.р., безпосередня причетність до розпаду Радянського Союзу й руйнації світової системи соціалізму, логістика задіянь під час війни різного рівня миротворців, релігійні конфлікти тощо.

Доведено, що усі ці паралелі лишили глибокий слід у царині образно-філософських переосмислень (котрі виявилися набагато реалістичнішими, ніж цензуровані мас-медіа), передусім в романах Олексія Дмитренка («АИСТ»), Халеда Госсейні («Ловець повітряних зміїв»), Василя Слапчука («Книга забуття»), Фредеріка Форсайта («Афганець»), піснях Олександра Розенбаума («Чорний тюльпан»), публіцистиці Світлани Алексієвич («Цинкові хлопчики»). Однак визначено, що досвід письменників не став помічним і повчальним, тому історія наче повторюється знову.

Засвідчуючи віхи розвитку Афганістану, зреалізовано прагнення бути максимально відстороненими, аби підготувати до «холодного» сприймання сучасних подій в інтерпретації українського медіаконгломерату «УКРІНФОРМ». Однак з'ясовано, що уже сам набір озвученого дозволяє визначити, по-перше, рівень об'єктивності національних медіа, по-друге, сферу їх особливих зацікавлень. Виявлено, що українська журналістика передбачувано чутлива до усього, що стосується Росії, приміром, інформувань про евакуації громадян та офіційних представництв, використання зброї, терористичних актів у посольствах... Загалом сконстатовано: історія та сучасність обох народів варті уважних перепрочитань – окремо й разом.

Ключові слова: ЗМІ, історія, інформація, порівняння, Афганістан, Україна.

Постановка проблеми. За дев'ять днів до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну ЗМІ активно продукували інформацію про 33 річницю виведення радянських військ з Афганістану. За їх даними можна коротко відтворити історію війни, яка, на думку аналітиків, стала поштовхом до розпаду не лише СРСР, а й планетарної системи соціалізму.

Ведучи дослідження медіації афганських трагедій ХХ–ХХІ століть, ми не братимем до уваги подій сивої давнини, бо їх фіксували не історики та журналісти, а релігійні фанати. Однак нагадаємо, що країні майже тисяча років. Споконвіку

вона географічно розділяє Захід та Схід, стаючи невіддільним посередником у вирішенні багатьох конфліктів та проблем глобального виміру. Через цю територію проходили важливі торговельні шляхи й рухалися численні армії завойовників. Ще у XVII столітті Афганістан був розділений між Іраном та Індією. У IXIII ст. ватажки корінних племен нарешті відвоювали свої території («прихопивши принагідно» частину Індії й Узбекистану). На початку XIX ст. держава розпалась на чотири князівства: Кабул, Кандагар, Герат і Пешавар і після завоювання узбецьких ханств Маймене та Андхой, очільник Кабула нарешті

об'єднав всі території в одну державу. Цим завершилося формування мапи сучасного Афганістану [8, с. 409–454].

Тоді ж Британія завоювала Індію й «позарила» на Середню Азію. Звісно, окремою ціллю став Афганістан. І хоча Англії вдалося захопити лиш Кандагар й Желалабад, з дозволу емірату поневоленої держави вона отримала контроль над зовнішньою політикою та дипломатією. Пізніше колоніальний вплив Англія добровільно розділила з Росією, аби разом протистояти Німеччині під час Першої світової війни (хоча Афганістан прагнув дотримуватись нейтралітету).

Аж до травня 1919 року тривали криваві сутички місцевих спільнот з окупантами й зрештою завершилися незалежністю, яку визнав увесь світ, включно з Англією та Радянським Союзом. Однак британські посягання усе ще відчувалися й істотно впливали на вибори та зміни політичних режимів у суверенній державі. Під час Другої світової Афганістан знову став на нейтральну позицію, тому, порівняно з іншими європейськими державами та їх колоніями, не зазнав руйнувань. У 1946 р. – був прийнятий в ООН.

Тоді в країні було мало проявів демократії на кшталт опозиційних політичних партій чи впливових профспілок, хоча до середини ХХ ст. вже видавалося близько п'ятдесяти періодичних видань. Особливою популярністю користувалися газети «Аніс» та «Іслах» [14]. Однак політична культура формувалася невпинно й у 1963 р. встановилася конституційна монархія, а 17 липня 1973 р. – республіканський режим. Країна отримала назву Республіка Афганістан. Пізніше, за логікою тогочася, на кін історії вийшла афганська народно-демократична партія з ідеологією наукового соціалізму й після «квітневої революції» 1978 р. проголосила Демократичну Республіку Афганістан та власний принципалітет у політичній сфері. Зрозуміло, що соціалізм, навіть науковий, то – передусім – атеїзм. І ясно, що традиції ісламістів далекі від таких радикальних змін.

Серед комуністів відразу (як, до речі, й свого часу в СРСР) розпочалися внутрішні конфлікти, в результаті яких міністр оборони Хафізулла Амін звільнив із посади Генерального секретаря ЦК НДП Нур Мохаммада Таракі (й стратив його – разом із командою його вірнопідданих) [7]. В контексті партійних «розбірок» розпочала збройне повстання ісламістська опозиція. І народно-демократична партія звернулася за допомогою до держави – носія найбільш розвиненої форми соціалізму. Так у грудні 1979 року радянські підрозділи

увійшли на територію Афганістану. Оскільки УРСР була частиною Радянського Союзу, лівова частка військового складу виявились українцями (вочевидь – не випадково). Так уперше в історії перетнулося історичне минуле двох народів: українського та афганського, які волею долі змушені були тривалий час звільнитися від соціалістичного минулого та формувати імунітет супроти кремлівських ідеологій.

Аналіз досліджень. Як згадують воїни-афганці [2, с. 36], Радянський Союз розраховував швидко придушити повстання моджахедів/душманів (учасників джихаду – священної війни з невірними). Однак сутичка тривала більше дев'яти років (як, до речі, й у нашій теперішній ситуації війни з Росією) й завершилася перемогою ісламської опозиції. СРСР «надав допомогу», але не пішов, як очікувалося, на контакт з Хафізуллою Аміном, а взяв штурмом резиденцію і знищив його як кривавого диктатора й агента ЦРУ, призначивши предводителем режиму значно покладистішого комуніста Бабрака Кармалю (у 1986 його – цілком «логічно» – замінили на очільника афганського відповідника КДБ – Мохаммада Наджибуллу) [2].

Війська СРСР «загрузли» в Афганістані на майже десять літ – з часом «обмежений контингент» зріс до ста тисяч солдат. Душмани (так їх «охрестили» противники) вели досить успішну боротьбу супроти значно численнішого й краще оснащеного ворога. Особливо ефективними виявились партизанські бої, засідки й диверсії (після яких повстанці надійно ховалися у горах).

Після «моніторингу ситуації», з метою мінімізації впливу СРСР на Близькому Сході, моджахедів почали підтримувати фінансами і зброєю Америка, Іран, Пакистан, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Китай та ін. держави. Якісне оснащення дозволило ефективніше воювати з радянською армією та отримувати непередбачувані перемоги. Зрештою кремль зрозумів, що ця війна – даремна трата особового складу, часу й ресурсів. Тому наприкінці вісімдесятих (з приходом до влади Михайла Горбачова та початком перебудови) анонсував вивід військ з Афганістану через узбецько-афганський кордон (неподалік міста Термез).

За неофіційними даними [2], вже тоді загинуло більше тридцяти тисяч радянських солдат і коло двох мільйонів афганців (враховуючи цивільних). Деякі полонені, змінивши імена, добровільно залишилися на деокупованій території, бо в СРСР «зрадникам» пощади не було. До речі, після виве-

дення кремлівських підрозділів афганський комуністичний режим впав не відразу – аж напровесні 1992 року (вочевидь, капітуляцію пришвидшив розпад самого СРСР). Так, з погляду символіки, стався своєрідний «ефект уробороса»: змії прикусив власного хвоста. Але й після виводу радянських військ історія афганського комуністичного режиму не завершилася – і далі тривали виснажливі громадянські війни, вислідом яких стали еміграції, жахливі злочини – скалічені людські долі.

Десь у цей час (1996–2001 р.р.) стався перший прихід до влади ісламістського угруповання «Талібан», що зародилося серед пуштунів (афганців іранського походження), ідеологічною базою яких став інтегральний напрям ісламу – ашаризм і введення жорстких норм шаріату: заборона телебачення, інтернету, живої музики, образотворчих мистецтв, інтелектуальних ігор (навіть – шахів), білої барви (бо то колір талібського прапора), демонстрації сексу і його творчих інтерпретацій. Таліби ставили також окремі гендерні вимоги. Чоловіки не дуже обмежувалися, єдина повинність – носити бороду конкретної довжини. А жінки перетворювались на упосліджену домашню обслугу без права відкривати обличчя й тіло, а також вчитися, працювати, зніматися на телебаченні, з'являтися на вулиці без чоловіка й лікуватися в осіб протилежної статі.

Детальніше про радянсько-американські періоди історії Афганістану розповідь роман афгано-американського автора Халеда Госсейні «Ловець повітряних зміїв» [14], що, за версією *The New York Times*, два роки поспіль очолював список світових бестселерів. (Доступна також його екранізація «Той, що біжить за вітром» [12]). В основі твору – історія молодого афганця, на долю якого випали події розквіту Афганістану, радянської окупації, вимушеної еміграції до Американських Штатів, повернення та – оберненої репатріації. І хоч в основі сюжету не так пригоди та події, як внутрішні переживання, саме вони дають найточнішу – ніким не цензуровану – інформацію про те, «як це було».

Дещо іншу сторі пропонує сучасний український письменник Василь Слапчук (який став учасником і – зрештою – жертвою війни в Афганістані, перебуваючи у складі «миротворчих» радянських військ) у романі «Книга забуття» [9] (який теж став номінантом, потрапивши у список переможців, за версією *BBC*, у 2013 році). В рецензії на книгу літературознавиця Віра Агеєва зазначила: «Василь Слапчук доводить, що не можна безкарно забувати й викреслювати шматки

життя й історичні епохи. [...] У його романі блискучі, пластичні й виразні, побутові замальовки, реалістична фактографія органічно поєднуються з глибокою інтелектуальною рефлексією, пам'ять пережитого – з пам'яттю читацькою. Книга забуття стає книгою пам'яті» [1]. «Кінцева суть, як зазначив в інтерв'ю для *BBC* автор роману, зводиться до того, що будь-яка війна – це лише зовнішня, груба й спрощена проекція тих метафізичних чи екзистенційних внутрішніх процесів, що пов'язані з абсурдністю буття й виражені духовним хаосом, деструкцією, суперечностями, страхом – всім тим, що врешті зводиться до драми свободи – її потреби й заперечення водночас» [10].

Отож наступний етап історії Афганістану тісно пов'язаний з розвитком й поширенням планетарного тероризму, американськими впливами й перепетіями подій, початок яких слід датувати 1996 роком, коли відбувся перший прихід до влади угруповання «Талібан», що правило країною п'ять років – аж до терористичних актів у (9/11) 11 вересня 2001 року, падіння нью-йоркських веж-близнюків та введення в Афганістан військ НАТО (ми цю проблему вже розглядали у публікаціях «Je ne suis pas Charlie або ٱلله أكبر» (ісламський тероризм і мас-медіа)) [5] та «Різдвайний «карнавал» в Парижі (трагедія «Шарлі Ебдо» крізь призму двох теорій сміху))» [6]). Однак є й художнє переосмислення етапу американського контролю Афганістану – роман британського журналіста Фредеріка Форсайта «Афганець» [13], що у легкій розважальній формі розповідає про те, як англо-американські спецслужби намагалися зупинити теракт 11 вересня 2001 року, видаючи власного агента за високопосадовця Аль-Каїди. Книга – комерційний проєкт, однак, як і кожен товар, дає широкий об'єм інформації про вкладену в себе реальність, автора та споживачів.

Окремо слід назвати публіцистичні спроби осмислення радянської окупації Афганістану – романи Олексія Дмитренка «АИСТ» та Світлани Алексієвич «Цинкові хлопчики», однак, на наш погляд, вони, як і пісні Олександра Розенбаума, створені наче на замовлення СРСР, тому цінні переважно як втілення мислення «червоної» (за визначенням С. Алексієвич) людини.

Виклад основного матеріалу. Увесь період, який ми називаємо сучасністю, в Афганістані не припиняються війни (спершу громадянські, а тепер і партизанські). З безладом (на підставі мандату Ради Безпеки ООН) борються Міжнародні сили сприяння безпеці (ISAF). Паралельно виробляються стратегії боротьби зі світовими

ісламістськими терористичними організаціями (філіями Аль-Каїди та Ісламської Держави Іраку та Леванту (ІДІЛ)) та знищення їх очільників. Впродовж історичного розвитку разом з «припливами-відпливами» афганських режимів – змінювалися стандарти регулювання збройних та дипломатичних конфліктів (особливо – на рівні ЗМІ).

В СРСР діяльність нецивільних журналістів (інших в зоні бойових дій просто не пускали) регламентували три положення закону «Про роботу військових кореспондентів» (документ був надзвичайно тенденційний). Додатково до власкорів «акредитувалися» ще видання, які мали право відправляти своїх військових кореспондентів на фронт: «Правда», «Известия», «Красная звезда», «Червоний флот», «Сокіл Сталіна», «Комсомольская правда». Ключовою вимогою до військового медійника були його ідеологічна стійкість, професійний досвід і – загальне знання військової справи (строкова служба).

Зі здобуттям незалежності масмедійна діяльність в Україні регулюється нормами міжнародного права, згідно з якими акредитований журналіст, що перебуває в зоні бойових дій, захищається як цивільна особа, а спеціалізований – як солдат. Додатково також враховуються закони батьківщини медійника й держави, у якій він перебуває. Загалом міжнародне гуманітарне право набуває чинності у двох юридичних пакетах: женевському (цивільний захист) та гаазькому (рівень військового трибуналу). Однак знання міжнародних та внутрідержавних стандартів, акредитація й прескарта не гарантують, що журналіст отримає адекватну інформацію із «тіньового боку», бо солдати теж можуть дещо дозволити, а щось – заборонити, залежно від того, наскільки, так би мовити, медійна та публічна ситуація у зоні бойових дій.

Оскільки після радянської «місії» у проамериканський період боротьби з тероризмом українські мас-медіа не дуже «світили» Афганістан, окрім як у повідомленнях про терористичні акти та вбивства [3], побачимо, що ж змінилося після приходу до влади Талібану. З цією метою спробуємо хронологічно зафіксувати усе, що подавала мультимедійна платформа іномовлення «УКРІНФОРМ» протягом року, починаючи з вересня 2021. Так ми не лише відновимо канву подій, а й зацентруємо афганську тематику, яка виявилася важливою саме для України [3].

Отже, 13 вересня таліби дозволили жінкам навчатися в університеті за умови дотримання традиційного національного дрес-коду; Чехія категорично відмовилася визнавати нову владу

в Афганістані; таліби стратили 20 цивільних осіб у долині Панджшир; під час виступу в Комітеті у міжнародних справах Палати представників США держсекретар Ентоні Блінкен повідомив, що виведення збройних сил США з Афганістану до 31 серпня обумовлене непорушними домовленостями попередньої адміністрації (однак аби поправити ситуацію, США нададуть Афганістану додаткові 64 мільйони допомоги). 14 вересня Генсек ООН закликав світ підтримати афганців у важких випробуваннях; у Кабулі приземлився перший рейс авіалінії Пакистану; Глава Департаменту США Ентоні Блінкен заявив, що наразі Аль-Каїда не здатна здійснювати теракти за кордоном; після приходу до влади Талібану припинили роботу 153 мас-медіа. 15 вересня адміністрація США повідомила, що й надалі лишатиметься посередником між афганцями та світом; керівництво Ісламського Емірату заперечило зв'язок смерті мулли Абдулі Гані Барадара із внутрішніми розбірками й констатувало вбивство. 17 вересня двоє міністрів Королівства Нідерланди пішли у відставку через «провал евакуації» в Афганістані; 18 вересня США визнали, що 29 серпня, загинуло 10 невинних людей (серед яких 7 дітей) через влучення американських ракет у житловий район Кабула, а Рада безпеки ООН закликала залучати афганських жінок до суспільного життя, таліби ж «у відповідь» замінили міністерство у справах жінок на відомство з моралі. 19 вересня на початку дня таліби заборонили жінкам ходити на роботу й дівчатам – у школу, а румунські прикордонники виявили нелегального мігранта з Афганістану у пункті пропуску «Порубне» під причепом вантажівки; вночі ж у місті Джелалабад сталася серія вибухів: 2 людини загинуло, 20 поранено. 20 вересня ІДІЛ взяла на себе відповідальність за ці вибухи. 21 вересня Киргизстан погодився прийняти евакуйовані з Афганістану установи Організації Об'єднаних націй. 22 вересня таліби попросили дозволу виступити на Генасамблеї ООН. 23 вересня до Києва прибув літак з евакуйованими українцями. 24 вересня (рівно за пів року до повномасштабного вторгнення Росії в Україну) президент США Байден, підсумовуючи афганські події, визначився з триадою ключових стратегій на майбутнє: «Китай, глобальний вплив і Україна»; цього ж дня Талібан вирішив повернути смертну кару, а штати дозволили окремі фінансові операції новому уряд «землі об'єднаних племен». 25 вересня очільники Пакистану сенсаційно заявили в ООН, що вони разом з американськими партнерами свого часу

тренували афганських моджахедів, включаючи бойовиків «Аль-Каїди»; а таліби повісили на майдані у місті Герат чотирьох чоловіків. 26 вересня Ісламський Емірат закликав світові авіакомпанії відновити рейси до Афганістану. 27 вересня Талібан звинуватив Таджикистан у втручанні в свої внутрішні справи, а муніципалітет провінції Гільменд заборонив перукарям стригти бороди. 28 вересня представник Афганістану відмовився виступати на Генасамблеї ООН; Ісламський емірат заборонив своїм військовим селфі та стильний одяг; афганський уряд вирішив відновити конституцію часів останнього короля Мухаммеда Захіршаха. 29 вересня «велика двадцятка» запланувала саміт щодо Афганістану; центральна преса США поширила промоційну інформацію про рятувальну українську місію в Кабулі; Міжнародна правозахисна організація Amnesty International попросила Польщу прийняти афганських біженців з території Білорусі.

У жовтні стає трохи менше новин, судячи з реакцій світових ЗМІ, і подій – теж. 4 жовтня невідомі розстріляли машину із журналістом (крім медійника загинуло ще дві особи), а таліби оголосили, що знищили терористів ІДІЛ, які нещодавно вчинили теракт у Кабулі. 5 жовтня нова афганська влада публічно стратила 13 етнічних хазарейців. 7 жовтня таліби заборонили супроводжувати весілля живою музикою, а спецслужби Російської Федерації намагалися завадити евакуації українців з Кабула. 8 жовтня в шіїтській мечеті у провінції Кундуз стався вибух, загинуло 46 людей, 143 поранено. 9 жовтня ІДІЛ взяла відповідальність за цей теракт. 10 жовтня таліби відмовилися співпрацювати із США у боротьбі проти ІДІЛ, однак наполегливо просили розморозити їх американські активи. 11 жовтня Греція посилила охорону власного кордону через велику кількість мігрантів з Ісламського Емірату. 12–13 жовтня Президент Туреччини пропонував створити робочу групу щодо Афганістану; Управління верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) вирішило відправити через територію Узбекистану в Афганістан три літаки з гуманітарною допомогою, а канцлер Німеччини зауважив, що слід чітко спланувати й узгодити цю допомогу. 15 жовтня зруйнували вибухом шіїтську мечеть Кандагара – більше шістдесяті прихожан загинуло, стільки ж отримали поранення. 17 жовтня США повідомили, що заплатять компенсації афганським сім'ям, рідня яких загинула від випадкового падіння американського дрона, а Туреччина й Німеччина об'єднали зусилля

в питанні співпраці з Талібаном. 19 жовтня Залмай Халілзад пішов у відставку з посади спеціального представника США в Афганістані, а міжнародні спільноти спрогнозували вплив негативних факторів афганського перевороту на Європу; однак вже 21 жовтня зазначили, що Талібан-2 – за більшістю показників – прийнятніший за Талібан-1 (і ООН створила фонд фінансової допомоги Афганістану). 23 жовтня Червоний Хрест заявив, що гуманітарні організації все одно не справляються з афганською кризою. 26 жовтня глава МВС України констатував: поширення наркотиків з Афганістану може зачепити й Україну. 31 жовтня лідер Талібана Хібатулла Ахундзаде вперше з'явився на публіці, і США виділили Афганістану 144 мільйони доларів, а Британія – 50 мільйонів фунтів стерлінгів.

2 листопада «Ісламська держава» підірвала військовий шпиталь у Кабулі – 25 загиблих. 3 листопада Талібан заборонив використовувати на території країни іноземну валюту. 4 листопада Пентагон оприлюднив результати розслідування авіаційного удару з американського безпілотною, у результаті якого загинуло 10 людей. 6 листопада знайшли тіло зниклої три тижні тому Фрозан Сафі – афганської інтелектуалки та захисниці прав жінок. 7 листопада 25 бойовиків ІДІЛ здалися поліції, а Німеччина повернула свого посла до столиці Афганістану. 8 листопада Талібан призначив губернаторів та очільників поліції. 12 листопада США, Росія та Китай обговорили в Ісламабаді майбутнє Афганістану, а Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила, що до завершення року мільйон афганських дітей перебуватиме на межі голодної смерті; того ж дня у мечеті провінції Нангархар вкотре пролунав вибух. 13 листопада те саме сталося в Кандагарі, 14-го – у Кабулі (десятки вбитих та поранених). 15 листопада Талібан на параді продемонстрував озброєння й техніку, «відвойовану» в Америки та Росії. І знову стався вибух: детонація спрацювала в автомобілі. 17 листопада вибухи повторилися в інших районах столиці. 21 листопада оприлюднили новий сценарій міграції на польсько-білоруському кордоні, а таліби відновили виплату зарплат держслужбовцям. 22 листопада ООН вкотре попередила про колапс фінансової системи Афганістану, а таліби продовжили обмежувати жінок й заборонили їм зніматися у кінематографі, тоді ж США перекрило афганський канал фінансування ІДІЛ (у результаті чого наступного дня сотня терористів добровільно здалася правоохоронним органам). Від 26 до 29 листопада

подаються уже відомі новини про італійський прихисток для жінки, яка свого часу необережно потрапила на світлину та зашорені заяви Талібану з приводу готовності до міжнародної співпраці. Далі інформація відсутня.

А тепер відслідкуємо повідомлення УКРІНФОРМ про афганські події, що сталися вже у 2022 році. Формуємо підбірку за покликанням «Афганістан» й подаємо, «перегортаючи сторінки» в оберненому напрямку: від вересня до січня 2022 р. Отож 5 вересня підірвали посольство РФ в Афганістані (6 людей загинуло, 10 – поранені), відповідальність на себе взяла ІДІЛ. 2 вересня знову стався вибух (тепер у мечеті міста Герата) – загинуло 18 людей, 30 серпня «Талібан домовляється із Росією щодо постачання бензину», того ж дня і 22 серпня країна потерпала від паводків із людськими жертвами, 18 серпня вибух у мечеті Кабула забрав 10 життів, 16 серпня повинь зміла десятки будинків, 12 серпня зафіксовано вибух на півночі країни, про загиблих не повідомили, 30 липня теракт на стадіоні у Кабулі – без жертв, 20 липня стався землетрус, постраждало більше 30 громадян, 7 липня президент США позбавив Афганістан статусу основного союзника поза НАТО, а таліби оголосили, що прагнуть миру з усіма державами світу, 6 липня з території країни випущено 5 ракет на Узбекистан, 28 червня США виділили Афганістану 55 млн. доларів на відбудову після землетрусу, 22 червня стався землетрус – загинуло біля тисячі осіб, 19 червня «Ісламська держава» влаштувала терористичний акт у сикхському столичному храмі, 12 червня підірвано мікроавтобус – загинуло 4 людини, 26 травня ІДІЛ вчинила 4 терористичних акти у різних куточках Ісламського Емірату – лікарні наповнилися вбитими та пораненими, 23 травня Міноборони Британії повідомило, що «росія вже зазнала в Україні таких втрат, як СРСР в Афганістані», 22 травня таліби заборонили жінкам відкривати обличчя не лише в кінематографі, а й на телебаченні, 15 травня розвідка США повідомила, що недооцінила збройні сили України й,

навпаки, переоцінила можливості внутрішнього протистояння талібам, 8 травня противники Талібану почали наступ на півночі країни, 8 травня вийшов закон про обов'язкове носіння паранджі, того ж дня почалися паводки, 20 квітня прогриміло 2 вибухи у Кабулі, однак жодна терористична організація не взяла на себе відповідальності, 17 березня президент Зеленський повідомив, що росіянки на війні в Україні втратять більше дітей, аніж в Афганістані та Чечні, узятих разом, 12 лютого таліби звільнили раніше заарештовану активістку Таману Зарябі Паріані, 12 лютого теракт на заході Афганістану – 14 поранених, того ж дня повідомлено, що після приходу Талібану, біженці-афганці Шарбат Гулі, яка здобула популярність завдяки фото на обкладинці журналу National Geographic, надали політичний притулок в Італії.

Висновки і пропозиції. Отже, із зафіксованого можна зробити висновок, що, починаючи із середини минулого століття, Афганістан не випадав з поля зору світової громадськості, симпатії якої (з подачі радянських, американських та українських ЗМІ) були далеко не на боці репрезентантів цієї країни. І хоча, з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року, ситуація (принаймні – з боку України) мала би змінитися, оскільки Ісламський Емірат не підтримав Росію, – перелік афганських подій (навіть якщо припустити, що ЗМІ фіксують і подають їх вибірково) не вселяє особливого оптимізму: теракти, політичні репресії та страти, упослідження жінок, безсилість міжнародних миротворчих організацій і – на додаток – природні катаклізми – ось неповний перелік того, що (без перебільшення) твориться в Афганістані. Щодо паралелей з Україною, то їх, на жаль, теж дуже багато: підневільне минуле, радянське вторгнення 1979 р., релігійні протистояння, причетність до розпаду СРСР та його пізніших модифікацій, орієнтація на цінності, опозиційні РФ тощо. Безумовно, ці зони контактності потребують актуальних медіацій і додаткових досліджень.

Список літератури:

1. Агеева В. Історія любові й гідності: рецензія на книгу Василя Слапчука. BBC NEWS Україна. 13.11.2013. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/11/131113_book_2013_review_slapchuk_ageeva
2. Афганістан 80-их. Пам'ятаємо... Офіцер України. №1-2 (97-98), 2019. С. 36.
3. Афганістан. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-afghanistan>
4. Госсейні Халед. Ловець повітряних зміїв : роман / пер. Катерини Міхаліциної. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 432 с.
5. Косюк О. М. JenesuispasCharlie (ісламський тероризм і мас-медіа). Матеріали II міжнародного інтернет-симпозіуму «Криза як рушій амбівалентних змін крізь призму медіа». URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6404/1/kosiuk%20%287%29.pdf>

6. Косюк О. М. Різдвяний «карнавал» в Парижі (трагедія «Шарлі Ебдо» крізь призму двох теорій сміху). Матеріали II міжнародного інтернет-симпозіуму «Криза як рушій амбівалентних змін крізь призму медіа». URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6080/1/kosiuk%20%20%281%29.pdf>
7. Пивоваров Сергій, Спірін Євген. 33 роки тому радянські війська пішли з Афганістану. Згадуємо про останню війну Радянського Союзу, яка прискорила його розвал. URL: <https://babel.ua/texts/76649-33-roki-tomu-radyanski-viyska-pishli-z-afganistanu-zgadyuemo-pro-ostannyu-viynu-radyanskogo-soyuzu-yaka-priskorila-yogo-rozval-u-15-foto>
8. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Київ: Либідь, 2002. 736 с.
9. Слпчук Василь. Книга забуття : роман. К.: Ярославів вал, 2013. 368 с.
10. Слпчук Василь. Не думаю, що пам'ять про війну потрібно культивувати. BBC NEWS Україна. 27.11.2013. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/12/131127_book_2013_interview_slapchuk_im
11. Талібан і таліби: хто вони такі? BBC NEWS Україна. 16.08. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58221700>
12. Той, що біжить за вітром : худ. фільм / реж. Фостер Марк. URL: https://uakino.club/filmy/genre_drama/6642-toy-scho-bzhit-za-vtrom.html
13. Форсайт Фредерик. Афганец : роман. URL: <http://loveread.ec/contents.php?id=25419>
14. Хусейни Эзатуллах. Печать Афганистана в постмонархическую эпоху : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 – Журналистика. Москва, 2012. 39 с.

Kosiuk O. M. “SHARED” HISTORY OF AFGHANISTAN AND UKRAINE THROUGH THE LENS OF MASS COMMUNICATION TOOLS

The article points out that in the context of the full-scale invasion of Russia into our country on February 24, 2022, the wars in Ukraine and Afghanistan, which took place almost one after the other and are still ongoing, are often compared. It is emphasized that every time after making such comparisons, the Ukrainian political elite, in particular President Volodymyr Zelenskyi, refute the identifications: they say that it is about completely different political systems and aggressions, the degree of involvement of foreign partners, religious confrontations, etc. Moreover, attempts to compare are still not exhausted. That is why it was decided to test the assumptions at the scientific level, using world history (mainly the last two centuries), and tracking the “points of contact” of the Afghan and Ukrainian geopolitical situations. The material of the research was not only a selection of news from the “UKRINFORM” multimedia platform, but also journalistic works and iconic art works.

As a result, it was found out that there is actually more in common than expected: existence at the crossroads of West and East, permanent dependence on other states and political regimes, struggle (however, from different sides of the barricades) in 1979-1986, direct involvement in the collapse of the Soviet Union and the destruction of the world system of socialism, logistics of engagements of various levels of peacekeepers during the war, religious conflicts, etc.

It has been proven that all these parallels left a deep mark in the field of figurative and philosophical reinterpretations (which turned out to be much more realistic than the censored mass media), most particularly in novels by Oleksii Dmytrenko (Stork), Khaled Hosseini (The Kite Runner), Vasyl Slapchuk (The Book of Oblivion), Frederick Forsyth (The Afghan), songs by Oleksandr Rosenbaum (Black Tulip), opinion writing by Svitlana Aleksiievych (Boys in Zinc). However, it was identified that the experience of the writers did not become helpful and instructive, so history seems to be repeating itself again.

Witnessing the milestones of Afghanistan's development, the desire has been fulfilled to be as disengaged as possible in order to prepare for a “cold” perception of modern events in the interpretation of the Ukrainian media conglomerate “UKRINFORM”. However, it was found out that the very set of what was voiced allows us to determine, firstly, the level of objectivity of the national media, and secondly, the sphere of their special interests. It turned out that Ukrainian journalism is predictably sensitive to everything related to Russia, for example, information about the evacuation of citizens and official representations, the use of weapons, terrorist acts in embassies... In general, it is concluded that the history and modernity of both peoples are worth careful re-reading – separately and together.

Key words: ZMI, history, information, civil war, Afghanistan, Ukraine.